

KODANIKE DEKLARATSIOON TULEVIKULINNA KOHTA (Kokkuvõte)

Me oleme 26-liikmeline rühm Euroopa kodanikke, kes on pärit eri riikidest, vanuserühmadest ja elualadelt. Me ei ole säästva arengu asjatundjad, vaid tavalised inimesed, kes elavad ja töötavad Euroopa linnades.

Euroopa Komisjoni teadusuuringute peadirektoraat palus meil esitada oma nägemus ja lootused seoses linnade tulevikuga ning avaldada arvamust ELi uurimisprogrammi "Tulevikulinn" kohta. See on üldse esimene kord, kui Euroopa Komisjon küsib Euroopa kodanike vahetut arvamust Euroopa Liidu poliitika kohta, tehes seda algatuse "RAISE" raames.

Me alustasime konkreetsetest juhtumitest, mida esitleti reas töötubades, võrdlesime neid oma kogemustega ja töötasime välja oma arvamuse alljärgnevatel teemadel:

- ▶ linnavalitsemine,
- ▶ säästev transport,
- ▶ säästev tehiskeskkond,
- ▶ kultuuripärand.

Jõudsime oma aruteludes järeldusele, et viies valdkond – haridus ja koolitus – on eelkõige säästvuse seisukohast kõigi teiste valdkondade edenemise aluseks.

Üldised järeldused

Esiteks see, mida saime järeldada nelja hinnatava valdkonna uurimisest.

- ▶ Kodanike hääl, sealhulgas minevikus kõrvale jäetute hääl, peab olema kaasatud **linnavalitsemisse** nii vanades kui ka uutes ELi liikmesriikides. Usaldus kasvab üksnes siis, kui see on vastastikune; ainult siis, kui meie juhid on valmis meid kuulama ja meie arvamust arvestama, vastab rahvas samaga ja võtab oma tegude eest vastutuse.
- ▶ **Transpordiharjumustes** on vaja radikaalset muutust, mis hõlbustaks üleminekut säästvamale transpordikasutusele; ainuüksi tehnilised lahendused säästvusega seotud probleeme ei lahenda.
- ▶ Ulatuslikum **säästev tehiskeskkond** sõltub sellest, kas suudame eemalduda tarbimiskesksest ühiskonnast, kus uus on alati parem kui vana. Me peame õppima, missugune väärtus on meil juba olemasoleva asja taaskasutamisel, selle asemel et see uudsuse nimel kõrvale heita, olgu siis tegemist eluaseme renoveerimise, tööstusliku tootmise tagajärjel reostunud alade taastamise, tarbekaupade hoidmise ja parandamise või materjalide taaskasutamisega.
- ▶ Samuti peame me keskenduma oma **kultuuripärandi** säästvale igapäevaellu lõimimisele, peame julgustama inimesi tundma end meie mitmekesise ja jagatud kultuuripärandi omanikena ja selle tähtsust hindama.

Teiseks see, mis on tegelikult oluline kõigis kõnealustes valdkondades.

- ▶ Hädavajalik on suurendada säästvusealast teadlikkust ja **haritust** ning mõista, mida toob kaasa meie praeguse mittesäästva eluviisi jätkamine. Meie valikud põhinevad sageli puudulikul teabel, ilma et mõistaksime oma tegevuse tegelikku varjatud hinda. Kui osaleme asjade otsustamisel ja anname selge ülevaate valikute tagajärgedest, saavad inimesed neid valikuid teha ja oma igapäevaelu muuta.

- ▶ Tihtipeale osutuvad **kohaliku** tähtsusega väikesemõõtmelised algatused kõige edukamaks, need haaravad inimesi kaasa ja aitavad neil võtta kohustusi, mille tagajärjel nende igapäevaelu silmnähtavalt paraneb. Juhtlause "Mõttele globaalselt, tegutse lokaalselt" pole üksnes kliše.
- ▶ Ja vastupidi – ühe piirkonna kogemusi saab kasutada mujal. Meil on ühenduses tohutu hulk asjatundlikkust ja teadmisi selle kohta, „mis töötab ja mis mitte“. Suutmatus neid **teadmisi** laialdasemalt levitada on kasutamata võimalus.

Järeldused linnavalitsemise kohta

Kehv **linnavalitsemine** annab kehvi tulemusi. Me näeme neid tulemusi muu hulgas valglinnastumise, eluasemete kalliduse, integreerimata transpordisüsteemide ja hävitatud haljasalade kujul. Oleme seisukohal, et linnavalitsemine on vahend linna ja selle kodanike vaheliste suhete korraldamiseks. See hõlmab ka riikliku ja erasektori koostööd ning kõiki muid linnaelus osalejaid.

Uurimistöö, mida me lugesime, käsitleb eeskätt kõigi kodanike kaasamist. Võtmesektorile on pööratud üksnes piiratud tähelepanu. Kõnealusesse sektorisse kuuluvad kõrvale jäetud rühmad ja sotsiaalselt kaitsetud isikud, nagu noored, eakad, väikese sissetulekuga inimesed, sisserändajad ja mujale suundujad, üksikvanemad, kodutud ja/või reisivad isikud.

- Seetõttu soovitame, et ELi rahastatav uurimistöö peaks tulevikus palju enam keskenduma kõrvale jäetud kodanike osalusele ja nende kaasamisele linnavalitsemisse.
- Teeme ettepaneku korraldada uuring uute ja vanade liikmesriikide vaheliste erinevuste kohta seoses demokraatliku osalusega, selleks et vahetada häid kogemusi, s.t õpetada ja samal ajal õppida ning edendada demokraatia uuenemist.
- Selleks et kodanikud saaksid täiel määral oma kogukonna elus ning valitsemises osaleda, on vaja piisavalt vahendeid sellise tegevuse hõlbustamiseks. Poliitikud peaksid samuti olema huvitatud kõnealuse protsessi edendamisest. Sõltumatu või vabatahtlik töö ei ole siinkohal lahendus.
Linnavalitsemise tulemuseks peaksid olema ühiskondlikult, mitte individuaalselt keskendunud otsused. Poliitikud peaksid tegema koostööd kodanikega, kulutades rohkem raha:
 - ✓ teabe levitamisele,
 - ✓ koosolekute korraldamisele,
 - ✓ avalikele aruteludele,
 - ✓ uudsete valitsemisvahendite ja -meetodite väljatöötamisele,
 - ✓ valitsemisega seotud veenmis- ja koolituskampaaniatele ning muudele abinõudele, millega kodanikke otsustusprotsessi kaasata.

Järeldused säästva transpordi kohta

Liikumine on meie igapäevaelus keskse tähendusega ja meie kogemuse põhjal ühtlasi üks peamisi probleemide allikaid. See mõjutab meie elu mitmel viisil: keskkonnaga seoses, majanduslikult ja sotsiaalselt. Selles suhtes on mitmeid elukvaliteedi probleeme, mida me transpordiga seoses tähtsaks peame: saastus (ja selle mõju inimeste tervisele), liiklusummikud (koos aja- ja rahakuluga) ning liiklusõnnetused

(Euroopa teedel hukkab igal aastal üle 40 000 inimese ja veelgi rohkem saab vigastada).

ELi uuringud käsitlevad nimetatud probleemide mitmeid tahke. Me oleme teadlikud meie ühiskonna ja teaduse soosivast suhtumisest tehnoloogilistesse lahendustesse (nt tulevikulised robotautod), mis näivad pakkuvat otseseid lahendusi väga keerukatele probleemidele. See on toonud ja toob praegugi kaasa arenguid, mis on kulukad ja võib-olla mainekad, kuid ei lahenda tegelikult kõige tähtsamaid küsimusi. Säästva transpordi vallas toimub paranemine üksnes siis, kui asutakse tegelema eelkõige ja peamiselt inimeste käitumise, nende motiveerimise ja vajadustega. Meile valmistab muret, et Euroopa eri linnade parimaid kogemusi ei levitata tulemuslikult. Teeme ettepaneku suurendada jõupingutusi edukate näidete hõlpsamaks levitamiseks ja jagamiseks linnade vahel.

Kiidame heaks jõupingutused integreerida transpordiküsimused linnaplaneerimise esimeste sammude hulka. Samuti oleme arvamusel, et uurimistöö ja poliitilise tegevuse tähtsaim eesmärk peaks olema inimeste transpordiharjumuste muutmine loovamalt, kui seda seni on tehtud (nt transpordi hinnakujundus, autode ühiskasutus jne).

Me oleme näinud tehnoloogilistele küsimustele keskendunud teadusuuringuid – teeme ettepaneku korraldada ulatuslikumad uuringud järgmistel sotsiaalmajanduslikel teemadel.

- ▶ Kuidas ajendada inimesi kasutama keskkonnasõbralikumat transporti (nagu ühistransport, liikumine jalgsi ja jalgrattaga, autode ühiskasutus jne) või minema isikliku auto kasutamisele üle säästvamale transpordile.
- ▶ Teabe jagamine kodanike liikumisvõimaluste kohta (Nt missugused on auto alternatiivid? Millised on sellega seotud kulud? Sõiduplaanid, sõiduraha, eri transpordiliikide ühenduvus...).
- ▶ Euroopa linnade transpordisüsteemide ühilduvuse parandamine, nt kogu ELi hõlmav auto ühiskasutus ja teiste linnade sõidupiletite tunnustamine.
- ▶ Mis aitaks muuta ühistranspordi inimestele atraktiivsemaks (nt lisavõimalused ja teenused vagunites: Interneti-ühendus, lauad, koosolekuruumid, sõidu ajal toimuvad keeletunnid, ajalehed...).
- ▶ Ülemäärase liikluse põhjustatud terviseprobleemid.
- ▶ Poliitikamudel tõhusate meetodite leidmiseks, et julgustada seotud poliitikavaldkondi (nt majandus, tööhõive, piirkondlik areng, tööstus- ja maksupoliitika) tulema kaasa transpordi muutmise ja vähendamise vajadusega.

Järeldused säästva tehiskeskkonna kohta

Inimkonna säästvam tulevik nõuab juba kasutuks arvatu ümberhindamist. Taaskasutamine ja ringlussevõtt ei ole meie kultuuris ikka veel atraktiivsed ning kõike uut peetakse paremaks kui kasutatut. Säästva tuleviku jaoks tuleks see suhtumine vastupidiseks muuta. Taaskasutamine, taastamine ja renoveerimine peaksid olema tulevikulinna toetavad tegevused. Ümberehitamine on säästvam kui uue ehitamine, kuid ei suuda võistelda väiksemate ehituskuludega valglinnastumise piirkondades.

ELi uurimisprojektides on visandatud mitmed põhiprobleemid, mis meie tuleviku- linnade tehiskeskkonnas tuleb käsile võtta. Need on **valglinnastumine, linnahaljasalad, ehitustehnoloogiad ja tööstuslikust tegevusest reostatud**

alad.

Mis puutub **valglinnastumisse**, siis autode laialdane kasutamine on muutnud enamiku linnakeskustest raskesti ligipääsetavaks. Uute elurajoonide teenendamiseks ehitatakse transpordi-, vee- ja energiavarustuse ning kanalisatsioonisüsteeme, mis vähendab maapiirkonda ning hävitab looduslikke kasvu- ja elupaiku. Ulatuslikumad linnapiirkonnad vähendavad ühiskondlikku läbikäimist, tekitavad sotsiaalset isolatsiooni, suurendavad eraldatust ja ükskõiksust. Kodanikena on meie soovitusel tulevaseks uurimistööks järgmised:

- ▶ harida kodanikke energia ja säästvuse vallas ning julgustada neid vastavalt käituma;
- ▶ parandada linna piiresse jääva ala atraktiivsust, vähendades müra ja liiklust, suurendades jalakäijate alasid ning linnaruumi kvaliteeti;
- ▶ suurendada olemasolevate tühjade hoonete taaskasutamist;
- ▶ tõsta makse valglinnastumist põhjustava ehitustegevuse eest ja investeerida saadav raha vahetult vajalikesse infrastruktuuridesse.

Haljasalad on otsustava tähtsusega, sest need täidavad mitmeid funktsioone: parandavad õhu kvaliteeti, loovad kasvu- ja elupaiku taimedele ja loomadele, pakuvad ruumi turvaliseks ja tervislikuks lõõgastumiseks, lastele mängimiseks ja sportimiseks ning on peamised inimeste heaolu kindlustajad linnades (vähendavad stressi ja suurendavad inimeste teadlikkust loodusest ja selle tsüklitest). ELi rahastatav uurimistöö peaks keskenduma alljärgnevale:

- ▶ bioloogilise mitmekesisuse suurendamine n-ö looduslikuma looduse saavutamiseks;
- ▶ bioloogide kaasamine linnaplaneerimise töögruppidesse;
- ▶ tehnoloogia ja kemikaalide väiksem kasutamine;
- ▶ töötute kaasamine hooldustöösse;
- ▶ haljasalade paiknemise parem planeerimine;
- ▶ haljasalade ühendamine looma- ja taimeliikide rände võimaldamiseks;
- ▶ haljasaladele laste mänguväljakute ja sportimisvõimaluste loomine;
- ▶ ELi projektidest saadud teadmiste levitamine;
- ▶ haljasalade loomise soodustamine üldiselt, sest mitte üheski Euroopa linnas pole liiga palju rohelist.

Tsiviilehitus enamasti eemaldub loodusega kooskõla leidmise võimalustest. Mõningaid materjale, näiteks võõramaist puitu, mida Euroopas endiselt laialdaselt kasutatakse, ei tuleks kasutada. Ehitusmaterjalide valikul peaks arvestama nii energia- kui ka ressursikulu. On küll teada, kuidas saab teha paremini, kuid ehitusringkondade lobitöö ja avalikkuse vähenenud teadlikkus toetavad olemasolevaid mittesäästvaid ehitusmeetodeid. Arvestada tuleks ka valmis tehiskeskkonna toimivust ja kasutatavust, selle soojus- ja müraisolatsiooni, kahjulike ainete eraldumist, ehitusdetailide vastupidavust ja taaskasutatavust. Meie arvates peaks ELi uurimistöö käsitlema järgmist:

- ▶ ehitusmaterjalide ja -võtete säästvuse / keskkonnavalise tõhususe ja vastupidavuse selge ja erapooletu määramine;
- ▶ säästvama eluviisi teadvustamine ja selle julgustamine;
- ▶ säästvama ehituse soodustamine maksustamise kaudu – maksud peaksid kajastama ehitustööstuses kasutatud energia ja ressursside tegelikku kogust;
- ▶ teadusuuringutest selgunud ergonoomia, psühholoogia ja üldise heaoluga seotud tulemuste rakendamine ehituses;

- ▶ seismilise tegevusega seotud ehituseeskirjade pidev arendamine riikides, kus need on vajalikud;
- ▶ suurem lobitöö ehitusringkondades, et alustada säästvamata ehitustegevust.

Tööstuslikust tegevusest reostatud alad on mahajäetud, varem tööstuslikel eesmärkidel kasutatud maa-alad, mis kujutavad tänapäeval tõsist ohtu keskkonnale ja tervisele. ELi uurimistöo peaks edaspidi keskenduma mooduste leidmisele, kuidas:

- ▶ töötada välja tõhusaid ja odavamaid tehnoloogiaid saastunud pinnase ja vee puhastamiseks;
- ▶ ühendada tööstusliku tegevusega reostatud alade planeeringupraktikad (vajalikud ressursid tuleks leida maksudest);
- ▶ otsustada, millised on taastatud alade parimad kasutusvõimalused ja julgustada investoreid neid alasid kasutama;
- ▶ levitada häid eeskujusid ja parimaid tavasid.

Järeldused kultuuripärandi kohta

Euroopas on tohtu kultuuripärand. Selle pärandi säilitamine ja väärtustamine on meie riikidele suur vastutus.

Me mõistame kultuuripärandina nii materiaalselt pärandit, näiteks mälestised, ehitised ja arheoloogilised leiud, kui ka immateriaalselt pärandit, nagu keel, kirjandus, muusika, kunst, traditsioonid, laulud, tantsud ja muu. Me usume, et meie kultuuriline identiteet tuleneb meie kultuuripärandist. Kultuuriline identiteet tugevdab kogukondi ja linnu ning võib viia suurema lugupidamiseni Euroopa eri rahvaste vahel. Vaatamata kõigile kõnealuse sektori jaoks eraldatud vahenditele on nimetamisväärne osa Euroopa kultuuripärandist endiselt tõsisel ohus või hävimas. Kõige ohtlikum on siinkohal asjaolu, et kultuuripärandi kaotus on pöördumatu – kaotatud ei ole enam võimalik tagasi saada.

Me vaatasime läbi ELi rahastatavad projektid, mille raames uuritakse erinevaid teemavaldkondi, nagu kliimamuutuse ja saastuse ning teiste negatiivsete aspektide mõju kultuuripärandile. Me mõistame, et nende projektide tulemusel on mitmete ajalooliste objektide olukord paranenud.

- ✓ Leiame siiski, et EL peaks leidma tõhusamaid viise, kuidas rahastatud uurimisprojektide mõju käegakatsutavalt laiendada.
- ✓ Kuna kultuuripärandi kaitse vahendid on tavaliselt väga piiratud, võiks EL asja lihtsustamiseks rahastada ELi finantseeritud uuringute tulemuste taaskandamist mujal.
- ✓ Me oleme kultuuripärandi igapäevaelust ja inimestest eraldamise vastu. Kultuuripärandi säilitamine ELi ja riigi tasandil ei saa olla edukas, kui seda ei toetata (või käivitata) kohalikul tasandil. Kuid EL võib uurida seda, kuidas panna kodanikke kultuuripärandi kaitsmist mõistma ja sellele kaasa aitama. See võib olla kultuuripärandi inimestele lähemale toomise teeks – inimesed tunnevad end rohkem osalisena milleski, mida nad on aidanud kaitsta. Selline tegevus peaks alguse saama juba lapseas. Kui inimesed ei mõista kultuuripärandi säilitamise tähtsust, siis ainuüksi tehnilised lahendused probleemi ei lahenda.

- ✓ Kultuuripärandiga seotud uurimistöö, mida meile esitleti, oli väga ühekülgne – st tegeles enamasti tehniliste küsimustega, nagu saastuse ja kliimamuutuse mõju kultuuripärandile jne. Kuigi me tunnustame, et uurimistöö eespool nimetatud teemadel on ülimalt tähtis, arvame me ühtlasi, et uurimistöös peaks edaspidi pöörama rohkem tähelepanu järgmistele valdkondadele:
 - majandusliku surve mõju,
 - inimeste ränne ja tarbimise mõju kultuuripärandile.

Euroopa uurimistöö peaks keskenduma rohkem kultuuripärandi säästvate igapäevaelu integreerimisele.